

DEZVOLTAREA SPIRITULUI DE OBSERVARE LA ELEVII MICI PRIN INTERMEDIUL FOTOGRAFIEI

DEVELOPING THE SPIRIT OF OBSERVATION IN PUPILS OF SMALL
AGE THROUGH PHOTOGRAPHY

Lidia STUPACENCO,

doctor în pedagogie, conferențiar universitar,

Universitatea de Stat *Alecu Russo*, Bălți

Aliona CIORNÎ,

studentă la Facultatea de Pedagogie, Psihologie și Asistență Socială,

Universitatea de Stat *Alecu Russo*, Bălți

The spirit of observation is a quality of a human personality. It is being formed during the observation activity. The present article focuses on the results of some experiment that aimed at the formation of pupils' observation spirit in the process of their extra curricular activity in the photography class.

Rolul fotografiei în prezent este unul important, întrucât ea e utilizată în multe domenii de activitate a omului. Fotografia este o sursă de comunicare în masă, un purtător de informație. Prin intermediul fotografiei se explorează percepția senzorială a văzului și se dezvoltă spiritul de observare care ne ajută să conștientizăm lumea înconjurătoare și ne dă posibilitatea de a face comparație între realitate și imaginea fotografică.

Fotografia îi atrage și pe copii, provocându-le curiozitatea de a privi lumea înconjurătoare prin obiectiv.

Pe parcursul anului de învățămînt 2004 - 2005 în școala Nr. 15 din municipiul Bălți, studenta Ciornî Aliona a realizat un program de lucru ce avea drept scop dezvoltarea spiritului de observare la elevii clasei a V-a, prin intermediul fotografi-

ei. Programul facultativ cu genericul „Arta fotografică” a fost organizat pe un eșantion de 15 elevi, care s-au înscris benevol la acest program.

Activitatea a demarat cu depistarea nivelului inițial de dezvoltare a spiritului de observare la elevi. Pentru aceasta au fost formate două grupuri de elevi de aceeași vârstă (clasa a V-a) a câte 15 elevi.

Pentru studierea nivelului de dezvoltare a spiritului de observare a fost aplicată metoda elaborată în laboratorul „Instruire și dezvoltare” al Academiei de Științe Pedagogice din fosta URSS, condus de către academicianul L. V. Zankov. Metoda a fost modificată și aprobată în cercetările efectuate de L. Stupacenco, exdoctorandă în laboratorul nominalizat.

Copiilor li s-a propus să descrie și să analizeze două obiecte: o co-

ropișniță (insectă) și o copie a tabloului aparținând pictorului P. Picasso "Fetița și balonul".

Materialul selectat pentru experimentul de constatare este apropiat experienței de viață a copiilor și prezintă interes pentru ei. Probele ofereau posibilități vaste de manifestare a nivelului de dezvoltare a spiritului de observare, atins de elev în procesul observării independente. Întrebările experimentatorului purtau un caracter general.

Proba Nr. 1. În cadrul experimentului individual, elevului i s-a propus să vorbească despre coropișniță. Astfel, i se prezenta insecta (momâie) și i se formula sarcina: *Ai în față o insectă împăiată. Cum se numește ea? Privește-o atent și spune cum arată ea.* În cazul tergiversării răspunsului, sarcina i se repeta.

În timpul răspunsului, elevului nu i se adresau întrebări care să catalizeze descrierea. Răspunsul era aprobat cu enunțuri de încurajare. În timpul desfășurării experimentului, răspunsul elevului era fixat cuvînt cu cuvînt în procesul-verbal. De asemenea, se fixa și comportamentul elevului (dacă manifesta interes sau era distrat etc.). Se fixa timpul consumat pentru răspuns, durata pauzelor, întrebările adresate experimentatorului.

Proba Nr. 2. Elevului i s-a propus să privească atent copia tabloului pictorului Pablo Picasso „Fetița și balonul”. Sarcina formulată era aceeași: *Ai în față o copie a unui tablou. Privește atent și povestește ce reprezintă acest tablou (denumirea lucrării este acoperită, așa încît nu poate fi citită).*

Conform metodicii experimentului au fost elaborate modele-etalon ale descrierii coropișniței și ale copiei tabloului:

Coropișnița.

Este o insectă adultă cu corpul de 50-60 mm lungime. Are 3 perechi de picioare și o pereche de aripi. Picioarele anterioare sînt adaptate pentru săpat cu tibiile lățite. Dorsal insecta este de culoare brună-închisă, iar vertical brună-galbenă. Are abdomenul moale divizat în linii. Spatele din contra este tare și acoperit cu carapace zimțoasă, ca și picioarele anterioare. La înfățișare este asemănătoare cu racul, care la fel are spatele și picioarele acoperite cu o carapace, abdomenul moale și reiat.

Tabloul „Fetița și balonul” (P. Picasso)

În această copie, acțiunea are loc într-un deșert. Pe primul plan este reprezentat un bărbat atlet așezat pe o cutie pătrată, pe care e așternută o bucată de țesătură albastră, care atîrnă în jos pe partea stîngă a cutiei. Atletul se află în partea dreaptă a tabloului. Bărbatul e îmbrăcat într-un maiou de culoare ecru și pantaloni albaștri scurți. Constituția corpului este puternică. Aceasta o dovedesc mușchii relevați de pictor prin contrastul de lumină și umbră. Bărbatul stă cu capul întors spre stînga, în profil, lăsînd impresia că privește cu atenție fetița ce încearcă să balanseze mișcări unghiulare reținîndu-și corpul pe un balon. Pictorul a reprezentat-o pe planul doi, astfel încît piciorul atletului acoperă o parte a piciorului stîng al fetiței.

Fetița e zveltă, are părul scurt și e îmbrăcată într-un maiou de culoare cenușie, cu mîneacă lungă

și pantaloni scurți. Atît maioul, cît și pantalonii scurți pun în valoare silueta fetei. În depărtare, în pustiu, abia se deslușește silueta unei femei cu un copil de mîna. Alături de ei se află un cîine. Femeia pare că se îndreaptă spre calul alb, care încearcă să găsească cîteva fire de iarbă în pustii nisipos.

În comparație cu proba nr. 1, proba nr. 2 are menirea de a detecta un nivel mai înalt de dezvoltare a spiritului de observare. Din punctul de vedere al redării conținutului, tabloul este alcătuit din cîteva (6) detalii, înlănțuite într-un subiect unic, pătrunderea sensului reproducerii ca fenomen al realității obiective implică prezența unui spirit de observare nu numai analitic, dar și interpretativ, o legătură strînsă între percepere și gîndire.

Analiza răspunsurilor ce descriu reproducerea în cadrul experimentelor individuale a fost realizată prin prisma reflectării de către elev a conținutului fenomenelor zugrăvite și concentrate în subiect. Nu s-au luat în considerație răspunsurile de caracterizare a pînzei ca operă de artă plastică și aprecierea mijloacelor ei plastice.

Prezentăm rezultatele primei probe: observarea insectei.

Răspunsurile elevilor au fost comparate cu etalonul conform următorilor indici:

- Complexitatea receptării părților și a calităților obiectului corespunzător sarcinii propuse;
- Meticulozitatea analizei, priceperea de a observa componenții mai puțin distinctivi;
- Varietatea observării;

- Conștientizarea (interpretarea conștientă a celor receptate prin prisma conștiinței dobîndite, prin prisma experienței acumulate);
- Materializarea pornirii interioare spre activitatea de observare.

Efectuînd observări asupra obiectelor în cadrul experiențelor individuale (însărcinarea 1), elevii caracterizează obiectul în ansamblu, deseori deosebind și descriind părțile lui componente (capul, abdomenul, părțile corpului), coloratura, însă nu țin cont de un plan întocmit al descrierii făcute.

Efectuînd caracterizarea insectei în cadrul experiențelor individuale, elevii manifestau un relativ activism în comportări. La început, unii elevi se apropiau cu îngrijorare și cu puțină frică de insectă, alții - zîmbeau, din care motiv se putea deduce că această insectă le suscită interes mai mult elevilor de la oraș.

Elevii testați au dat dovadă de nivele diferite de observare. Iată, bunăoară, răspunsul unei eleve cu un nivel înalt de observare.

Proba 1.

Teslea Tatiana: *Coropișnița se aseamănă cu scorpionul. Are formă alungită. Lăbuțele din față se aseamănă cu niște picioare zimțate cu care sapă și taie rădăcinile și cartofii. Are aripi, însă nu le folosește des. Are o carapace pe spate și pe cap, ce ne creează impresia că are caschetă. Are patru mustăcioare cu care pipăie și sesizează hrana. Abdomenul e moale (întoarce coropișnița pe spate) și e divizat în cîteva segmente de culoare mai deschisă decât spatele. Privind coropișnița întoarsă, putem observa picioarele din față puternice și zimțate, asociindu-le astfel cu foarfecile*

racului. Posibil picioarele anterioare îi mai servesc drept așățătoare. Cu ajutorul lor ea se poate mișca ușor și repede. Consider că coropișnița este o insectă dăunătoare, deoarece provoacă foarte multe daune răsadelor de primăvară și toamnă, distrugând legumele, precum cartofii, morcovii, sfecla roșie și cea de zahăr etc.

Durata acestui răspuns a fost de 4 min. 45 sec. Răspunsul conține un număr mare de raționamente despre aspectul exterior al insectei, o explicație detaliată cu comparații și stabilirea legăturilor cu obiecte, insecte, crustacee asemănătoare. Se încearcă a se face generalizări.

Procesul-verbal al elevului cu nivelul de observare mediu.

Sazonov Alina: *Coropișnița are 2 antene la codiță. Are 4 lăbuțe, parcă ar sări ca un greieraș. Pe lăbuțe are niște ace ascuțite. Are o carapace groasă pe spate, iar abdomenul moale, de culoare deschisă. De la cap pornesc două rânduri de aripi. Deci ea poate zbura. Are rândul doi de picioare ascuțite la capete. Capul se aseamănă cu capul racului, la fel și mustața. Pe cap are carapace tare. Picioarele îmi amintesc de picioarele ursului (întoarce insecta cu abdomenul în sus). În regiunea cavității bucale are niște lăbuțe. Corpul este divizat ca la om: capul, corpul și picioarele. Cu lăbuțele din cavitatea bucală, probabil, poate mușca pe cineva. Are lăbuțele îndoită ca la toate insectele. Aici (arată între regiunea capului și cea a abdomenului) are o formă deosebită ce ne permite să ne imaginăm gâtul insectei. „Coropida” (denumirea incorectă) se hrănește în grădinile oamenilor cu cartofi, morcovi, roșii și alte legume. Oamenii depun eforturi pentru a extermina acești dăunători.*

Durata acestui răspuns este de 5 minute. Răspunsul nu conține un plan de descriere a insectei. Se încearcă a se face o generalizare, dar se sustrage de la o parte a corpului a insectei la alta, apoi se revine pentru a completa. Numărul raționamentelor este mai redus, durata timpului consumat pentru răspuns mai lungă. Nu se denumește corect insecta.

Procesul-verbal al elevului cu nivel de observare inferior.

Mareto Robert: *Are corpul moale (nu a reținut cum se numește insecta), doar spinarea tare. Mai are două mustăți mari și două codițe. Interesant pentru ce? Cu lăbuțele, asemănătoare cu lopățelele (arată la lăbuțele din față) sapă găuri și canale prin sol. Ea este otrăvitoare, păsările domestice nu trebuie să le mănânce. Ea este o insectă dăunătoare, dar și folositoare, în același timp, fiind utilizată ca materie primă pentru prepararea medicamentelor. Ridică mâna mai sus, apoi privește atent insecta și întreabă: Ea are aripi? Lîngă cavitatea bucală are niște degete. O mișcă întorcând-o când pe abdomen, când pe spate.*

Așadar, răspunsul conține numărul necesar de raționamente, însă fără un plan de analiză, fără a se realiza anumite comparații și a se stabili legăturile dintre insectă și mediu. La sfârșitul analizei nu se fac generalizări. Durata răspunsului este de 3 min. Se sustrage adesea, mult timp o analizează, se joacă.

Proba 2.

Spiritul de observare la etapa incipientă este la un nivel înalt.

Procesul-verbal al elevei clasei a 5-a Covalciuc Alina: *În reproducerea lui Pablo Picasso „Fetița și balonul” pe*

primul plan, în colțul din dreapta, observăm un bărbat de statură înaltă, așezat pe un cub, ce e acoperit cu o bucată de țesătură albastră. Bărbatul este reprezentat cu spatele spre noi, îmbrăcat în haine ușoare de sportiv: șorturi și maiou. Are capul întors spre fetița ce balansează pe un balon. Fetița se află pe planul doi, deci este în urma bărbatului și, respectiv, e de dimensiuni mai mici. Are o siluetă frumoasă și e îmbrăcată în haine mulate. În depărtare putem percepe siluetele unei femei cu un copil în brațe, un câine, ce se învâрте în jurul lor, iar nu departe de ei paște un cal, căutând iarba uscată printre pietrele deșertului. Cerul posomorât acoperă pustiul. La o primă analiză a reproducerii, se relevă o zi mohorâtă a unei trupe de artiști, care încearcă să nu-și piardă încrederea în ziua de mâine, continuând să facă repetiție. Judecând după vestimentația actorilor, consemnăm că acțiunea are loc vara.

Răspunsul a durat 3 minute 48 secunde. Eleva a recunoscut reproducerea. Expunerea a fost bine structurată, a decurs fără reticențe. Analiza a început cu primul plan al reproducerii, apoi s-a trecut treptat la cele din urmă. Astfel, eleva face o analiză a fiecărui detaliu în parte, apoi îi reușește o generalizare a tabloului în ansamblu.

Procesul-verbal al elevei Sazonov Alina cu nivelul de observare mediu: În tabloul „Fetița și balonul” (eleva nu are certitudinea că a rostit corect denumirea tabloului), pictorul repartizează subiectele în câteva planuri, în funcție de care alege dimensiunile obiectelor: mai mari (în prim plan) pînă la foarte mici. După o pauză de meditație, completează: În depărtare pictorul a reprezentat o familie și niște

animale. Împrejur sunt flori (se oprește, arată). Fața bărbatului nu se vede, căci o privește pe fetița ce are o siluetă zveltă. Ea dansează pe balon. Ambii sunt desculți. Au părul scurt (arată). În depărtare se văd dealuri, iarba verde cu flori de culoare roz.

Răspunsul a durat 4 min. 20 sec. Tabloul a fost recunoscut de către elevă intuitiv, după personaje, însă n-a fost recunoscut pictorul. Răspunsul a fost cu reticențe. S-au făcut încercări de a analiza reproducerea după plan, de la care însă s-a abătut. La fel s-au făcut câteva încercări de generalizare, care, de asemenea, au eșuat.

Procesul-verbal al elevei Starajuc Ana cu nivelul de observare inferior: În reproducere putem observa un câmp, mai bine zis o pajiște, un atlet așezat pe cub. Alături o fetiță ce se pregătește pentru întreceri sportive. Ea dansează, mișcându-și corpul pe balon (se oprește). În depărtare se văd soția bărbatului, care are un copil în brațe și unul alături. Pictorul a folosit culoarea verde, albăstră și ecru, pentru a reda cerul (se gândește), dar spre mijlocul tabloului, unde stă bărbatul pe cub, dominantă e culoarea maro. Cubul este de culoare albastră și albă. (După o lungă pauză, adaugă) Bărbatul antrenează fetița.

Răspunsul a durat 3 min. 02 sec. Un răspuns incomplet cu descrierea parțială a detaliilor din reproducere. Nu cunoaște nici denumirea tabloului și nici pictorul. Face multe pauze, se sustrage, se abate de la gândul început. Răspunsul nu este structurat, nu conține generalizări și o analiză a detaliilor din tablou.

În rezultatul experimentului de constatare am obținut urmă-

toarele date: (Tabelul 1)

Tabelul 1. Nivelul spiritului de observare la etapa incipientă în grupul A și grupul B

Nivelul	Grupul A, în %		Grupul B, în %	
	Proba 1	Proba 2	Proba 1	Proba 2
Superior	13	20	20	20
Mediu	47	53	47	60
Inferior	40	27	33	20

Conform datelor obținute, constatăm că nivelul de observare la ambele grupe este unul relativ, deci datele, în parametrii lor generali, nu diferă mult.

Experimentul formativ va fi promovat cu elevii din grupul A.

Obținând rezultatele experimentului de constatare a nivelului inițial al spiritului de observare la elevi, în continuare a fost realizat programul facultativului „Arta fotografică”-17 ore. Fiecare oră conținea forme și metode prin care elevii grupei „A” și-au exercitat observarea. În program au fost incluse temele propuse de elevi și informația pregătită de ei în cadrul orelor facultative.

Obiectivele generale ale cursului facultativ au fost următoarele:

Cunoștințe:

- stăpânirea terminologiei specifice artei fotografice;
- cunoașterea elementară a modalităților de organizare a foto-compoziției;
- cunoașterea datelor istorice și a numelor măștrilor fotografi universali;

Atitudini:

- formarea necesității de evaluare prin intermediul artei fotografice;
- perfecționarea continuă și completarea cunoștințelor în ce privește arta fotografică prin acumularea de informație și practica de lucru;
- formarea gustului estetic;
- educarea respectului față de creația măștrilor fotografi.

Programul cuprinde o schemă din cinci rubrici.

Tipurile de activități didactice care au fost organizate în procesul de predare / învățare sunt:

1. informarea;
2. consolidarea;
3. aplicarea;
4. crearea.

Informarea - activitate primară ce stă la baza procesului educațional și artistic și are ca scop asimilarea informațiilor de către elevi sub diverse forme: povestirea, demonstrarea, vizionarea fotografiilor.

Consolidarea - desfășurarea procesului de asimilare de către elevi a noțiunilor teoretice prin activități practice (exersări) în scopul formării anumitelor competențe în domeniile

psihomotor, cognitiv și afectiv prin însușirea aspectelor funcționale ale limbajului fotografic, a structurilor compoziționale, dezvoltarea spiritului de observare și formarea motivației.

Aplicarea - organizarea procesului de predare / învățare cu scopul de a forma competențe de a aplica cunoștințele în activitatea practică de producere a cadrelor fotografice și de a realiza comunicarea artistică verbală (receptarea și înțelegerea imaginii fotografiate).

Crearea - activitate de organizare a condițiilor favorabile pentru creația artistică a fotografiilor de către elevi, formarea competențelor de creare a compozițiilor fotografice. Organizarea mini expozițiilor de lucrări fotografice ce condiționează valorificarea creației copiilor.

În ultima rubrică a programului - *evaluarea* - se relevă cunoștințele

ce vor fi evaluate la elevi pe parcursul procesului de învățământ. Evaluarea urmărește progresul copiilor în domeniul fotografiei la nivel de cunoștințe, capacități și atitudini ce formează spiritul de observare. Au fost aplicate evaluări de tipul: inițială, curentă (formativă) și sumativă. Rolul cel mai important i-a revenit evaluării formative.

În procesul instructiv -educativ evaluarea curentă a fost efectuată cu ajutorul calificativelor: „bine”, „foarte bine”, „rău” ș. a., prin încurajare și laudă. În situațiile de concurs, copiii au fost motivați cu o frunză din copacul cunoștințelor (un panou-copac cu frunze lipite). Frunzele se păstrau, completând numărul lor cu altele pe parcursul orelor, astfel, spre sfârșitul facultativului, să se poată face o autoapreciere sumativă prin confecționarea unui copăcel al cunoștințelor individuale.

Prezentăm în continuare programul pentru cursul facultativ.

Obiective și referințe	Conținutul tematic	Eșalonarea în timp		Activități de învățare	Evaluare
		Nr. ore	Data		
<p>I. Să perceapă fotografia ca formă de artă. 1.Să cunoască date istorice. 2.Să perceapă afectiv arta fotografică. 3. Să-și formeze atitudine pozitivă față de creația măștrilor fotografi. 4.Să perceapă specificul genurilor fotografice în diverse lucrări.</p> <p>II. Să înțeleagă principiile de organizare a foto-compoziției. 1. Să posede cunoștințe la nivel elementar despre construcția aparatului foto. 2. Să înțeleagă rolul peliculei la momentul oportun pentru</p>	<p>I. Introducere 1.Fotografia alături de celelalte arte și meserii; - Fotografia și lumea de ieri; - Date istorice; - Specificul artei fotografice; - Artiștii începutului, măștri și capodopere; - Genurile fotografice.</p> <p>II. Foto-compoziția 1.Mijloacele materiale tehnice: - Aparatul fotografic, varietatea; - Obiective și accesorii; - Pelicula - varietatea; - Hârtia, dimensiunile.</p>	2	01.12.04 07.12.04	<p>Jocuri didactice „Mingea fierbinte”, „Nu vreau să mă laud, dar...”, „Bulgărele de zăpadă”, „Diagrama Venn”, „Acrostic”. Prelegere, conversații, brainstorming, studierea literaturii suplimentare.</p>	<p>Efectuarea unei prezentări personale. Prezentarea genurilor artei plastice, compararea lor cu genurile artei fotografice.</p>
		1 1	14.12.04 21.12.04	<p>Analiza construcției aparatului foto. Observări, conversații. Proiectarea unui aparat imaginar,</p>	<p>Efectuarea amănunțită a analizei aparatului clasic. Cunoașterea variațiilor de aparate foto și pelicule. Depistarea diferențelor dintre fotografii cu diferite pelicule. Cu-</p>

transmiterea mesajului artistic. 3. Să înțeleagă procesul tehnic de efectuare a fotografiei.	2. Excursie în laboratorul tehnic.	2		lucru în grup. Argumentare. Analiza diferitor pelicule. Observarea în color, fototehnic.	noașterea formate- lor. Cunoașterea procesu- lui tehnic al foto- grafiei.
1. Să perceapă alcătuirea cadrului ca unul dintre cele mai importante mijloace ale expresiei fotografice. 1.1. Să înțeleagă rolul liniilor și al punctelor în alcătuirea unui cadru. 1.2. Să deosebească liniile și punctele în imagini- le analizate. 1.3. Să depisteze și să evite greșelile de încadrare a liniilor și punctelor, în corespunde- re cu ideea urmărită. 1.4. Să utilizeze creativ plasarea liniilor și apunctelor în cadru 1.5. Să core-	2. Mijloace plastice 1. Încadra- rea în ca- dru: - Rolul li- niilor; - Observări în natură; - Rolul punctelor în compu- nerea ima- ginii; - Observări în natură.	2	18.12. 04 25.12. 04 01.02. 05 08.02. 05	Prelegere. Analiza fotografii- lor. Situații de proble- mă. Exerciții de încadrare a liniilor ca element principal. Excursii, observări. Exerciții de încadrare a liniilor ca element principal.	Efectua- rea înca- drării liniilor ca element principal. Depista- rea greșe- lilor. Efectua- rea înca- drării punctelor ca ele- ment principal.
	3. Mijloace artistice; - Iluziile optice; - Numărul de aur; - Simetria; - Dinamica și ritmul; - Tonuri, culori și umbre.	2	15.02. 05 22.02. 05	Exerciții de obținere a prim planului, aplanului principal și a fondalu- lui. Activi- tăți indivi- duale și în grup. Con-	Să deo- sebească cu ușurință principiile de or- ganizare artistică a unui ca- dru. Să descopere și să prezinte iluziile optice, simetria,

<p>leze formele cu spațiul încadrării. 2. Să analizeze modalitățile de transformare în cadru a iluziei optice. 3. Să aplice principiile staticii și dinamicii în organizarea cadrului. 4. Să aprecieze valoarea artistică a fotocompoziției.</p>		1		<p>versații. Discuții: analiza, compararea procedurilor artistice utilizate în fotografii sau pe reproduceri. Activități individuale și în grup: - Încadrarea, utilizând diverse mijloace plastice; - Observarea simetriei și dinamicii în lumea înconjurătoare</p>	<p>dinamica. Să argumenteze oral, liber cadrele efectuate. Să prezinte încadrările ale mijloacelor artistice.</p>
<p>III. Să-și formeze competențe primare de reprezentare a structurilor și fenomenelor din natură. 1. Să cunoască genurile fotografice. 2. Să deosebească genurile de artă după particularități. 3. Să prezinte în lucrările sale diverse genuri. 4. Să perceapă mesajul artistic al fotocom-</p>	<p>III. Structuri și fenomene ale naturii. 1. Genurile artei fotografice. 1.1. Portretul - de studiu - instantaneu - de copil - de grup 1.2. Peisajul - Peisajul natural; - Anotimpurile: · primăvara · vara · toamna · iarna - Peisajul și mediul geografic: · munții · șesurile · dealurile · râul · orașul și străzile - Peisaje mixte 1.3. Foto-</p>	2 1 1 1 1	01.03.05 15.03.05 19.03.05 22.03.05 29.03.05 05.04.05	<p>- Observarea simetriei și dinamicii în lumea înconjurătoare - Argumentarea propriilor viziuni în alcătuirea cadrului. Excursii în natură. Activități: - Lucru în grup - Lucru în perechi - Lucru individual. Analiză, comparare, situații de problemă, exersări de observare a lumii de pe</p>	<p>Prezentare efectivă a lucrului în grup, individual sau perechi. Capacitatea de a-și argumenta răspunsul. Prezentarea calitativă a fotoreportajelor, a eseurilor și altor genuri fotografice.</p>

- activitatea independentă a elevilor pe teren în căutarea temelor pentru eseu;
- activitatea care antrenează toți elevii;
- activități diferențiale pe echipe;
- fixarea și consolidarea priceperilor prin activități practice;
- lecții de confecționare a materialului didactic.

♦ **Lecția de verificare și evaluare a rezultatelor cursului:**

- lecții prin chestionarea orală;
- lecții de verificare prin aplicarea practică;
- lecții de analiză a cadrelor fotografice efectuate.

♦ **Lecția mixtă (combinată).**

Este tipul de lecții cu structură complexă și multiplă, care prevede realizarea tuturor actelor și a etapelor didactice, însă în proporții diferi-

te, acordând rolul și ponderea cea mai mare comunicării cunoștințelor și dirijării învățării.

Cursul, în general, a fost bazat pe observare.

Studiind amănunțit literatura tematică, pentru fiecare oră au fost elaborate proiecte didactice desfășurate.

Aceste proiecte au următoarea structură:

1. Data;
2. Subiectul temei;
3. Tipul lecției;
4. Obiectivele operaționale (prin enumerarea O_1, O_2, \dots, O_n);
5. Strategiile didactice:
 - metode și tehnici;
 - materiale utilizate;
 - tipuri de evaluări.
6. Bibliografia.

Scenariul lecției conține 5 rubrici.

Etapele lecției	Activitatea profesorului și a elevului	Obiective	Metode Mijloace	Evaluare
-----------------	--	-----------	-----------------	----------

Pentru a facilita munca, în proiectarea didactică s-au concretizat câteva lucruri:

1. Ce voi face = obiectivele operaționale:
 - Informative - cunoștințe (ce va ști elevul);
 - Formative - capacități (ce va ști să facă elevul);
 - Afective - atitudini (cum va ști să facă elevul).
2. Cum voi face = strategiile educaționale (metode și tehnici);
3. Cu ce voi face = resursele educaționale, materialele utilizate;

4. Cum voi ști dacă s-au realizat obiectivele = sistemul de evaluare.

Conform scenariului lecției, rubrica 1 „Evenimentul instrucțional” a cuprins următoarele etape:

1. Captarea atenției;
2. Anunțarea obiectivelor;
3. Actualizarea cunoștințelor, recapitularea conținutului, în conformitate cu planul tematic și, concomitent, elaborarea unei scheme de sinteză a datelor esențiale;

4. Prezentarea sarcinilor, a situațiilor de învățare;
5. Dirijarea învățării;
6. Obținerea performanțelor și asigurarea conexiunii inverse (feedback);
7. Tema pentru acasă;

Evenimentele instructionale, odată declanșate în timpul orei, și-au păstrat efectul până la sfârșitul lecției. Succesiunea evenimentelor instructionale, în dependență de tipul lecției, au asigurat un cumul progresiv de motivație a învățării.

Structura lecției, după cum am menționat mai sus, depinde de activitatea didactică dominantă – informativă, de consolidare, de verificare, creativă ș.a. Așadar, dacă domină aspectul informativ al activității, structura lecției e analogică cu structura lecțiilor teoretice la disciplinele de învățământ, în același timp ocupațiile cu folosirea cunoștințelor prin activitatea după structură tangentează cu lecțiile de formare a priceperilor și deprinderilor.

La lecțiile de artă fotografică sunt implicate mai mult analiza însăși a cadrelor fotografice. Deci în predare s-a recurs la un complex de metode: verbale, practice și ilustrative.

Partea ilustrativă, analiza cadrelor fotografice au avut un rol deosebit în dezvoltarea spiritului de observare la elevi.

Partea practică conține efectuarea individuală de către elevi a fotografiilor de diferite genuri.

Evaluarea cadrelor fotografice efectuate de copii s-a realizat după câteva criterii:

1. Realizarea temei instructive

2. Reflectarea subiectului
3. Fotocompoziția (organizarea formelor în spațiul fotografic)
4. Corespunderea denumirii subiectului cu reflectarea
5. Atitudinea individuală creativă.

Tema studiată de noi conform programei a fost „Introducerea în arta fotografică”. Ea conține, în primul rând, date istorice, informație despre actualitatea fotografiei, numele renumiților maestri ai artei fotografice universale, informații generale despre genurile artei fotografice.

Obiectivele operaționale ale lecției sunt:

- să cunoască apariția cuvântului *artă* și *artist* și etimologia lor;
- să identifice similitudini și distincții între arta plastică și fotografie;
- să cunoască cele mai importante date istorice privind apariția fotografiei;
- să cunoască nume ale măștrilor din domeniul fotografiei;
- să elaboreze un „acrostih” cu unitatea lexicală *fotografie*;
- să-și afirme prin jocul de prezentare calitățile personale;
- să dezvolte curajul de a se manifesta în fața grupului;
- să memorizeze genurile artei plastice;
- să revadă scenariul lecției după puncte, înscriindu-le în agenda lecției;
- să elaboreze un plan scurt al orelor facultative.

Tipul lecției *introducere* – de asimilare a cunoștințelor.

Strategiile didactice. Au fost folosite tehnicile și formele înscrise în

planul de perspectivă, materialele: poster, ilustrațiile capodoperelor maestrilor din cartea lui Nic Hancu „Să învățăm fotografia de la maestri”, acuarelă, pensule, machete.

Tipurile de evaluări: orală, inițială, individuală, în colectiv.

Durata primei teme este de 90 de minute. Promovată în 2 ore. Prima lecție a avut loc pe data de 1 decembrie anul 2004. Ea a conținut mai multe activități de cunoaștere a scopului și a programei cursului. Scenariul lecției a început, în primul rând, cu jocuri de „spargere a gheții” și jocuri de cunoaștere, care au facilitat încadrarea copiilor în activitate.

La primul joc didactic, „Mînea fierbinte”, copiii și-au prezentat numele, prenumele, cum ar dori să fie numiți la aceste ore, hobby-ul, obiectul și culoarea preferată.

Nu întâmplător copiii au numit culorile preferate, care îi caracterizează, iar pedagogul pe o foaie a depus culorile numite de copii în acuarelă. Astfel s-a obținut un curcubeu al clasei, actualizând jocul didactic cu unitățile lexicale. Fiecare

copil e o individualitate, precum ne demonstrează mulțimea de culori unite într-un singur curcubeu, deci și scopul care îi unește pe toți copiii, ce au păreri și caractere diferite, va fi unul: de a cunoaște ceea ce ne interesează despre fotografie.

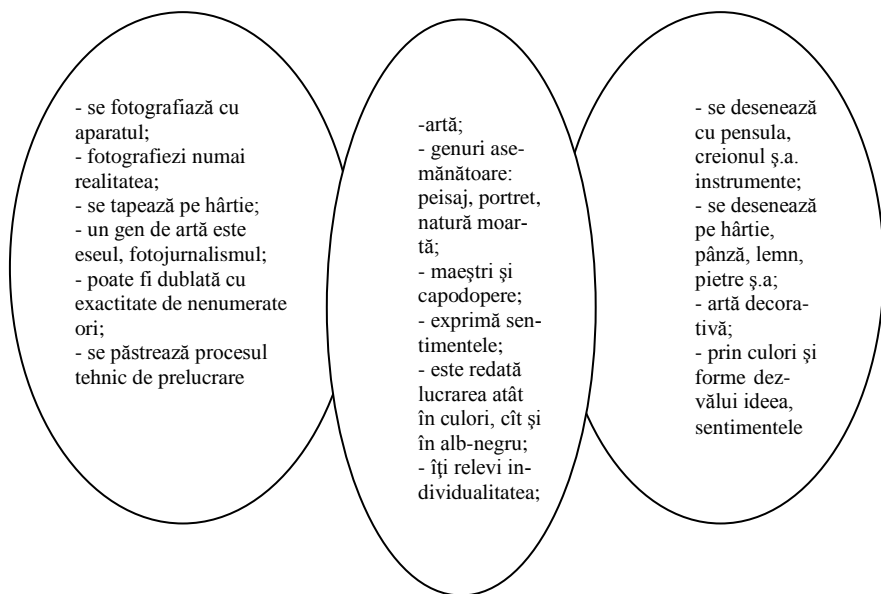
În jocul „Nu vreau să mă laud, dar ...”, copiii au venit cu argumente informative despre fotografie, astfel depistând nivelul inițial al cunoștințelor în domeniu. Efectuând, totodată, un program prescurtat și o prezentare a informației ce o vor studia amănunțit la ore.

Activitatea pedagogului și a elevului:

Înscrie pe poster cuvintele-cheie din argumentele invocate de către elevi:

- istoria
- aparatul fotografic
- clasificarea aparatelor de fotografiat
- hârtia
- pelicula
- laboratorul
- portretul, utilajele, lumina
- peisajul
- reportajul sportiv.

Fiecare elev începe prezentarea informației cu unitățile propuse de pedagog:

Nu vreau să mă laud, dar știu că...

- ✓ fotografia a apărut în Anglia;
- ✓ există diverse aparate de fotografiat: *Kodak, Polaroid, Canon* ș.a.
- ✓ există aparate de fotografiat ce filmează sub apă, în cosmos;
- ✓ fotografiile se imprimă pe hârtie *Kodak*;
- ✓ există pelicule pe care putem fotografia numai ziua, iar pe altele - numai noaptea
- ✓ putem realiza fotografii numai în laboratoare speciale;
- ✓ sunt locuri speciale unde se fac fotografii pentru documente.

Diagrama a fost efectuată în caiete și la tablă, iar, în ce privește locurile rămase libere, elevilor li s-a propus să le completeze pe parcursul orelor de artă fotografică.

Elevii au revizuit informația pe parcursul a două lecții foarte activ, făcând însemnări în agenda lecției:

1. „Mingea fierbinte” (elevii își exprimă sentimentele ce le-au încercat în momentul prezentării);
2. „Nu vreau să mă laud, dar ...” (expunem ce s-a efectuat la această etapă);
3. Înscrierea argumentelor pe poster (expun părerea dacă e bine că li s-au prezentat o miniprogramă ? Ce așteptări au de la acest curs?);
4. Semnificația cuvintelor „artă” și „artist” (revizuiesc informația);
 - ✓ am fotografiat singur munții;
 - ✓ l-am fotografiat pe tata când juca fotbal ș.a.

Argumentele prezentate de către elevi demonstrează că ei cunosc câte ceva în domeniul fotografiei. În funcție de cunoștințele posedate de elevi, se va elabora programa cursului. Copiii au participat la asaltul de idei (oral), unde au explicat, din punctul lor de vedere, semnificația cuvintelor „artă” și artist”.

„Artă”

„Artist”

- o meserie;
 - totul ce ne înconjoară;
 - ceva frumos;
 - creat de oameni;
 - redarea sentimentelor trăite de om;
 - o bogăție națională;
 - rezultatul creativității omului.
- meșter;
 - un om de creație;
 - om de cultură;
 - om talentat într-un domeniu;
 - exprimă sentimentele prin creația sa, prin artă; creația sa, prin artă;
 - om foarte sensibil, creativ;
 - om în permanentă căutare a frumosului;
 - om inspirat, impresionat.

În baza ideilor prezentate, pedagogul face o scurtă prelegere.

Unitatea lexicală *artă* face parte din aceeași familie lexicală cu cea de *artist*. Ceea ce ne dovedește faptul că fără artist nu poate exista arta, iar fără rezultate – artă, nu va exista artistul. Pentru a avea ceva, artistul este permanent în căutare. Marele Picasso a combinat o șarpe cu un ghidon de la bicicletă și a „creat” o operă de artă, intitulând-o *Cap de taur* (Anexa 2).

Copiii la lecția de artă plastică au făcut cunoștință cu genurile artei plastice, au încercat, împreună cu pedagogul, să le revizuiască și să le compare cu cele ale artei fotografice. Deosebirile și comparațiile dintre arta plastică și arta fotografică au fost înscrise în diagrama Venn.

Din lipsă de spațiu, vom prezenta doar rezultatele obținute în urma experimentului de control.

La sfârșitul cursului facultativ cu genericul *Arta fotografică* s-a efectuat experimentul de control. Acest experiment a avut scopul de a depista nivelul de dezvoltare a cunoștințelor și a spiritului de observare, obținut de către elevi după promovarea orelor programului și conștientizarea materia-lului.

În urma activităților promovate, s-a stabilit că prin obiectivele de învățare care au fost propuse, elevii și-au dezvoltat spiritul de observare, competențele, atitudinile pozitive și motivația.

Investigațiile ulterioare privind însușirea materialului propus a scos în evidență că majoritatea elevilor sunt foarte asemănători din punctul de vedere al capacității de învățare.

Ansamblul de cunoștințe și capacități ale elevilor, obținut în urma orelor facultative, poate fi reprezentat ca o dependență lineară în funcție de procesul de cunoștințe.

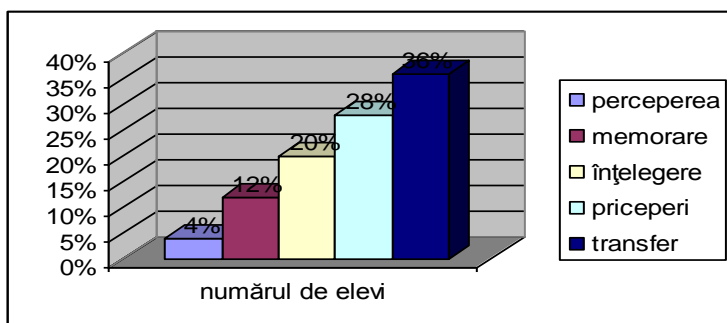
Nivelul de învățare deplină însumează I (perceperea)+II (memorie)+III (înțelegere)+ IV (formarea de capacități, priceperi, deprinderi)+V (aplicare, transfer)=100%. Raportul dintre componentele învățării depline se prezintă ca 1:3:5:7:9, atunci-1+3+5+7+9=25. Astfel, cota-parte pentru fiecare nivel este următoarea : I-4%, II-12%, II-20%, V-36%.

Competențele dobândite pe parcursul activităților:

1. Observarea;
2. Cooperarea;
3. Munca în colectiv;
4. Comunicarea;
5. Luarea deciziilor;

6. Obținerea și utilizarea informației;

7. Organizarea propriilor încadrări.

În studierea atitudinilor valorice ale spiritului de observare, am implicat diverse metode: observațiile directe și indirecte, convorbirile, grila de evaluare, probele-aplicații, chestionarele de opinie, discuțiile, eseurile, lista de control, referatul, portofoliul etc.

Grila de evaluare / auto-evaluarea - un instrument de evaluare care permite înregistrarea progresului elevului.

Lista de control / verificare - un instrument de evaluare simplu, prin care evaluatorul identifică prezența sau lipsa unei caracteristici date la cel evaluat.

Chestionarul - instrument de evaluare / autoevaluarea reprezintă o listă de întrebări scrise, întocmită în scopul investigației atitudinilor, opiniilor, ariilor de cunoștințe ale elevului.

Testul - instrument al metodei experimentale, folosit cu precădere în investigațiile cu caracter aplicativ ale pedagogiei (testul pedagogic).

Portofoliul - instrument de evaluare complex, care integrează rezultatele aplicării diverselor in-

strumente și tehnici de evaluare, constituind o „carte de vizită” a elevului. Conține mostre și produse ale activității de învățare a elevului, materiale informaționale provenind din diferite surse care, după o analiză pertinentă, sunt folosite pentru aprecierea cantitativă și calitativă a nivelului de instruire, dezvoltare și educație a elevului pentru reglarea procesului didactic / educativ.

Pentru efectuarea experimentului de control s-au pregătit două probe asemănătoare cu probele experimentului de constatare. Experimentul a fost promovat în grupa A - grupa experimentală și grupa B - grupa formată pentru compararea datelor, constituite din 15 elevi.

Pentru proba a doua a fost luată ca model fotografia efectuată de A. Calamanciuc „Prietenii”.

Elevii trebuiau să facă o analiză amplă din toate punctele de vedere: tipul de hârtie, dimensiunea, genul, descrierea amănunțită după un plan, iluminarea, greșelile, compararea, generalizarea.

Răspunsurile elevilor au fost înscrise și comparate cu etalonul alcă-

tuit din timp, după indicii din experimentul de constatare.

Analiza - model:

Este o fotografie de dimensiunea 10x15, tapată pe hârtie *Kodac-carton*. În fotografie este reprezentat portretul de grup constituit din patru copii, pe fonul unei străzi înverzite. După cum vedem, copiii au vestimentație de vară. Natura din jur e plină de verdeață. De aici rezultă că a fost filmat vara. Copiii sunt amplasați lângă un mestecăn tânăr, dar destul de înalt. Grupul e compus (de la stânga spre dreapta) dintr-un băiețel care e cel mai mic și mai josuț din grup. El este îmbrăcat în maiou alb cu imprimeuri în regiunea abdomenului, cu mâneca scurtă de culoare roșie, șorturi bleu. El este ținut de mână de fetița de alături. Ambii se află în câmpul luminii solare. Fetița este aproape cu două capuri mai înaltă decât băiețelul și e îmbrăcată într-un costumăș de vară - maiou fără mâneci, avînd imprimat desenul unei fetițe cu bondiță pe abdomen, flori decorative din aceeași țesătură cu un nasture roșu în mijloc, pe fiecare umăr, șorturile scurte. Fetița are părul blond, strîns la spate. Băiatul însă are părul castaniu. Fetița blondă ține de mână o altă fetiță, puțin mai înaltă, cu părul închis, lăsat pe spate, îmbrăcată în maiou bej, fără mâneci, cu imprimeu de culoare roșie și albastră, asemănător cu o minge, cu dantelă lată, albastră în jurul mijlocului, slip de culoarea maioului. Ținutele fetelor se deosebesc radical. Fetița blondă are o ținută încrezută (relevantă, în acest sens, e poziția picioarelor la nivelul umerilor și faptul că anume ea -a apucat și pe băiat, și pe cealaltă fetiță de

mână. Ținuta fetiței brunete este neîncrezută, are picioarele lipite la genunchi, puțin aplecată, de parcă s-ar rușina de înălțimea ei naturală. Ea ține în mână o floare roșie. Din cauza iluminării neadecvate, acești doi copii se deslușesc cu dificultate, iar floarea pare a fi un bujor. Ultimul băiețel din grup este îmbrăcat într-o pereche de pantaloni închiși și o cămașă albastră cu mâneci lungi și guler roșu. Sub ea se întrevede un maiou alb. De fapt, bujorul îi acoperă o parte din față, de aceea nu putem afirma cu certitudine dacă e băiețel sau e o fetiță în haine de băiat.

Încadrarea copiilor nu este reușită, deoarece centrul compozițional este amplasat prea mult spre dreapta, adăugându-i greutate mașina albastră, aflată în urma copacului (la marginea fotografiei). În partea stângă putem observa, după iarba verde, un drum asfaltat și un magazin ce abia se observă după copacii tineri de mestecăn. Pe acoperișul magazinului observăm un panou pentru publicitate *Coca Cola*. Puțin mai în urmă se deslușește un chioșc cu inscripții abia vizibile. Cerul senin ne prognozează o zi de vară călduroasă și fără precipitații.

Deci, în general, este o poză a unei zile obișnuite pentru cîțiva prieteni nedespărțiți, cu iluminare incorectă a grupului. Nu s-a ținut cont nici de structura compozițională a fotografiei.

La prima probă s-a analizat aceeași insectă împăiată - coropișnița. Elevii din ambele grupe au descris-o cu ușurință. Deosebirea răspunsurilor elevilor din grupa experimentală constă în expunerea unui număr mai

mare de detalii, mai amănunțit și fără abateri.

Răspunsul elevilor din grupa experimentală a conținut mai multe comparații, făcându-se legătură cu alte obiecte sau insecte.

Răspunsurile elevilor au fost comparate cu răspunsurile de la experimentul de constatare pentru a depista schimbarea nivelului de observare a elevilor.

După realizarea acestei comparații s-a observat că rezultatele grupei B sunt la un nivel puțin mai înalt decât la etapa incipientă. Așadar, abilitățile de observare s-au dezvoltat.

În urma evaluărilor efectuate pe tot parcursul orelor facultative, elevii au fost apreciați după următoarele niveluri aplicate în tabelul 2.

Tabelul 2. Nivelul cunoștințelor la etapa finală la grupa A și grupa B de elevi.

Nivelul	Grupa A,%		Grupa B,%	
	Proba 1	Proba 2	Proba 1	Proba 2
Superior	60	73	33	40
Mediu	27	20	40	47
Inferior	13	7	27	13

Concluzii: După programul formativ, subiecții eșantionului experimental au înregistrat diferențe semnificative pe scala observărilor, pe când în cel de control, situația s-a schimbat radical. Rezultatele obținute demonstrează o dinamică pozitivă a competențelor de cunoaștere aplicare-integrare și a atitudinilor valorice cu privire la spiritul de observare, de la

gradul inițial / minim la cel final / maxim.

Rezultatele denotă și faptul că elevii care au participat la programul formativ nominativ sunt, în mare măsură, deschiși pentru a recepționa noul, pentru a participa la acțiuni practice, acțiuni care ar contribui la optimizarea spiritului de observare și a gândirii logice.

Referințe:

1. *Arta fotografică. Curriculum școlar pentru clasele a V-IX.* Chișinău: Ed. Cartier SRL, 2000.
2. Comănescu, S. *Drumețind cu aparatul fotografic.* București: Ed. C.N.F.S., 1968.
3. Hanu, Nic. *Fotografia și aparatele fotografice Orizont.* București: Ed. Tehnica, 1983.
4. Hanu, Nic. *Să învățăm de la maieștri.* București: Ed. Tehnica, 1991.
5. Iarovici, E. *Fotografia și lumea de azi.* București: Ed. Tehnică, 1989.
6. Lazari, Ion; Busuioc, Mihai. *Dăunătorii principal ai culturilor agricole în Republica Moldova.* Chișinău: Tipografia centrală, 2002.

Recenzent: **Marina Morari**,
doctor în pedagogie,
conferențiar uniuersitar

